

Nr 111.

Av herr **Schedin m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 84, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

I statsutskottets utlåtande till 1921 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående kostnaderna för sådant dyrtidstillägg, yttrar utskottet bl. a. följande:

»Vad angår de huvudsakliga grunderna för de dyrtidstillägg, vilka böra beredas statens befattningshavare för tiden från och med den 1 juli 1921, har utskottet haft att taga hänsyn till olika på frågan inverkan omständigheter. Utskottet har sålunda funnit det önskvärt, att ändringar av nu gällande grunder, vilka i sig själva medföra en sänkning av dyrtidstilläggen allt efter som prisnivån faller, företagas allenast i den mån detta dels motiveras av särskilda förhållanden, dels nödvändiggöres av den statsfinansiella situationen. I sistberörda avseende synas emellertid numera, på grund av den rådande ekonomiska depressionen och i samband därmed stående förhållanden, utsikterna så mörka, att det icke torde kunna med allvar ifrågasättas, att nuvarande grunder skulle få stå kvar på det hela taget oförändrade.

Då omständigheterna alltså enligt utskottets mening nödvändiggöra en nedsättning av dyrtidstilläggen, har utskottet haft att taga ställning till frågan, huruvida Kungl. Maj:ts förslag kan anses vara i sådant hänseende tillfredsställande. Beträffande beräkningen av grundtalet har utskottet visserligen måst fästa sig vid svårigheten att under nuvarande ytterst osäkra och oberäknliga ekonomiska förhållanden, särskilt i avseende å prisnivån, för någon längre tid framåt fastställa ett visst system för denna beräkning, men då nu ställning till frågan måste tagas, har utskottet ansett tillräckliga skäl föreligga för frågående av Kungl. Maj:ts förslag härutinnan. Då utskottet sålunda tillstyrker detta förslag,

vill utskottet emellertid med hänsyn till ovan antydda omständigheter uttala sin förväntan, att frågan om beräkning av grundtalet under år 1922 upptages till förnyad prövning och förelägges riksdagen i så god tid, att eventuellt beslutade ändringar i den nu förordade beräkningen kunna träda i kraft redan den 1 april 1922. En ändring, som utskottet ansett böra vidtagas i Kungl. Maj:ts förslag, avser dyrtidstilläggen för de befattningshavare, vilka erhållit lönereglering enligt för kommunika-tionsverken gällande eller därmed jämförliga grunder. Utskottet har icke kunnat undgå att finna, hurusom de sammanlagda avlöningsförmånerna för befattningshavare vid på sådant sätt nyreglerade verk och myndig-heter, med nu gällande och av Kungl. Maj:ts bibehållna bestämmelserna i fråga om den speciella reduktionen av dyrtidstilläggen för dessa be-fattningshavare, i de flesta fall avsevärt överstiga, vad befattningshavaren ägt att tillhoppa uppbära före löneregleringen. I vissa fall har en dylik total löneökning säkerligen varit av statsmakterna avsedd, men i övrigt torde man hava tänkt sig, att, så länge dyrtidstilläggen komme att utgå, en motsvarande reduktion av dessa skulle äga rum. Den avsedda reduktionen har emellertid av lätt insedda skäl icke kunnat så anordnas, att för varje befattning, där total avlöningsförhöjning icke varit avsedd, löneökningen helt kompensrats. Med utgångspunkt från en beräknad genomsnittlig löneökning har i stället bestämts en enhetlig grund för reduktionen, genomförd på sådant sätt, att dyrtidstillägg utgått allenast på den del av lönen, som beräknats motsvara 1914 års prisnivå, samt att jämväl detta dyrtidstillägg minskats med vad som enligt de allmänna grunderna för dyrtidstilläggen skulle utgå vid ett indextal lika med siffran för den genomsnittliga löneökningen. Denna siffra har för den mest omfattande personalgruppen, den s. k. stationskarlsgruppen, beräk-nats till 17.6, och det är med utgångspunkt härifrån man kommit fram till bestämmelserna om grundtalets nedsättning med 16 enheter och dyrtidstilläggets beräkning å allenast 85 procent av löneförmånerna. Ser man på de olika befattningarna, som numera äro nyreglerade, finner man visserligen grupper, för vilka löneökningen stannat under denna siffra. Så är särskilt händelsen beträffande tjänstemän i den s. k. andra normalgraden inom den civila statsförvaltningen. Men den genomsnitt-liga ökningen måste enligt utskottets mening sättas avsevärt högre än till 17.6 procent. Utskottet har med hänsyn härtill och vid övervägande av olika på frågan inverkan omständigheter funnit sig böra föreslå att vid nyreglerade verk och stater grundtalet i varje fall minskas med 20 enheter och dyrtidstillägget beräknas allenast å 80 procent av avlönings-förmånerna. Då det under förhandenvarande förhållanden visat sig nöd-

vändigt att begränsa kostnaderna för dyrtidstillägg, kan det icke heller anses obilligt att i första hand vända sig till sådana befattningshavare, som genom nyregleringen fått den förhållandevis större kompensationen för dyrtiden.»

Av statsutskottet åberopas sålunda den då rådande ekonomiska depressionen som ett skäl att underkasta dyrtidstilläggen till statens befattningshavare ännu starkare reduktioner, än de som direkt betingas av levnadskostnadernas sänkning. Utskottet framför därjämte krav på att sättet för grundtalets beräkning upptages till förnyad behandling och framhåller behovet av att dyrtidstilläggen till befattningshavare vid de nyreglerade verken ej må utgå på större del av lönen än den som kan anses motsvara 1914 års prisnivå.

Vad först beträffar dyrtidstilläggens beräkning med hänsyn tagen ej endast till levnadskostnadernas höjd utan jämväl till det statsfinansiella och allmänna ekonomiska läget synes det ofrånkomligt, att synnerligen starka skäl nu tala för en allmän beskärning av dyrtidstilläggen. Redan nu befinna sig statens finanser i ett tillstånd, som nödvändiggör den allra strängaste sparsamhet och som även återspeglar sig på vissa punkter i statsverkspropositionen, på vilka indragning eller reducering av anslag företagits. Utsikterna för den närmaste framtiden äro ännu mörkare och statsverket har utan tvivel att räkna med ytterst starkt minskade inkomster. De mest givande skatteköllorna, nämligen industri, handel och jordbruk, ge allt mindre avkastning — samtidigt med att den ökade arbetslösheten kräver väldiga anslag till understöd och nödhjälpsarbeten.

Det kan under dylika förhållanden näppeligen anses förenligt med en klok hushållning med statens medel att låta dyrtidstilläggen till statens befattningshavare utgå efter principer, som uppgjorts under avsevärt gynnsammare finansiella förhållanden. När nödvändigheten kräver en omläggning i sparsamhetens tecken av statsverkets utgiftsbudget, bör ej en så synnerligen viktig post i denna som dyrtidstilläggen undandragas samma behandling.

Till stöd för denna uppfattning talar även det förhållandet, att den allmänna utvecklingen på arbetsmarknaden tenderar att allt mera vidga den marginal mellan lönerna i privat och i offentlig tjänst, som redan länge varit i ögonen fallande. På alla områden kan man konstatera hurusom i övrigt ungefär jämnställd arbetskraft betalas avsevärt mycket högre i statens tjänst än i privat tjänst, och även om dyrtidstilläggen inom den förra kategorien sjunka relativt hastigt, motsvarar denna sänkning dock ingalunda de lönereduktioner, som depressionen framtingat

inom näringslivets olika grenar. Så länge denna disproportion ej är större än att den kan försvaras därmed, att det ligger i statens intresse att som arbetsgivare driva en lönepolitik, som förlänas stabilitet genom att ej i samma utsträckning, som fallet är inom den privata verksamheten, följa konjunkturernas växlingar, finnes intet skäl till anmärkningar. Men denna gräns måste anses överskriden i och med det att de löneförmåner, som staten erbjuder, i väsentlig grad överstiga dem, som stå att erhålla i den enskilda företagsamhetens tjänst. Frågan rör sig då ej endast om förmåner, som en kategori av medborgare erhålla, men som undanhållas en annan kategori, utan om förmåner som tagas från en befolkningsgrupp och givas till en annan. De betydligt ökade skatter, som äro erforderliga för bestridande av dyrtidstilläggen till statens befattningshavare, ej endast drabbs hårt de sämre betalade lönetagarna inom privat verksamhet, utan betunga dessutom denna enskilda verksamhet, till men såväl för de däri anställda som för det allmänna.

Det torde sålunda ej kunna bestridas, att en reduktion av dyrtidstilläggen till statens befattningshavare motiveras både av finansiella skäl och av hänsyn till allmän rättvisa. Denna nedskrivning bör dock ej ske alltför brådstörtat, även om den finansiella situationen kunde motivera radikala åtgärder. En succesiv sänkning av dyrtidstilläggen kan väl däremot knappast undvikas. En dylik lär nog anordnas bäst så, att det grundtal, efter vilket dyrtidstilläggen beräknas, fastställs ännu lägre i förhållande till indextalet för levnadskostnaderna, än hittills skett. I Kungl. Maj:ts proposition föreslås att grundtalet bestämmas till $\frac{9}{10}$ av indextalet med vissa jämkningar av rent praktisk innebörd, alltså på samma sätt som föregående år. Den ytterligare reduktion på successiv väg av dyrtidstilläggen, som i enlighet med ovanstående anses erforderlig, borde kunna ske på så sätt, att grundtalet för tiden 1 april—1 oktober 1922 bestämmas till $\frac{76}{100}$ av indextalet och för tiden 1 oktober 1922—1 april 1923 till $\frac{6}{10}$ av detta tal. Med dessa nedskrivningar av grundtalet, som ej böra vålla några praktiska svårigheter vid dyrtidstilläggens beräkning, kunde de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid de oreglerade verken i övrigt kvarstå oförändrade.

Beträffande återigen befattningshavare vid de nyreglerade verken måste en ännu längre gående sänkning av dyrtidstilläggen anses påkallad. Vid en granskning av lönestaterna inom dessa verk framstår disproportionen mellan löneförmånerna å privat och offentlig tjänst med den allra största tydligheten. De strängare grunder, efter vilka dyrtidstilläggen vid dessa verk förra året beslötos utgå, ha visat sig ineffektiva

i så måtto, att de ej kunnat åstadkomma någon likställighet mellan befattningshavare vid de nyreglerade och oreglerade verken. De förra äro fortfarande i allmänhet ej endast avsevärt gynnade i förhållande till de senare utan även betydligt överkompenserade för levnadskostnadernas ökning. Även om, som statsutskottet i sitt ovan återgivna yttrande framhåller, i vissa fall en dylik total löneökning varit av statsmakterna avsedd, lär man knappast kunna göra detta betraktelsesätt gällande beträffande hela linjen av befattningshavare vid de nyreglerade verken. Nyregleringarna synas ej endast ha avsett att utjämna före 1914 bestående orättvisor i fråga om avlöningarna vid statens olika verk, utan även att i någon mån utgöra en kompensation för de vid tiden för nyregleringarna inträffade stegringarna i levnadskostnaderna. Det är under sådana omständigheter tydligt att ju mera levnadskostnaderna återgå till den före världskrigets utbrott rådande nivån, desto större blir skillnaden mellan den dyrtidskompensation, som kommer befattningshavarna vid de nyreglerade och vid de oreglerade verken till del. En ännu kraftigare reducering av dyrtidstilläggen inom de nyreglerade verken än den ovan för de oreglerade verken föreslagna, måste därför anses vara både berättigad och nödvändig.

Att i detta syfte minska på det procenttal av avlöningsförmånerna, på vilket dyrtidstillägg skall utgå och som av 1921 års riksdag bestämdes till 80 procent, är nog lämpligast. En ytterligare nedskrivning av grundtalet utöver de 20 enheter varmed detta nu subtraheras, skulle nämligen alltför hastigt reducera dyrtidstilläggen i händelse indextalet sjunker ännu några tiotal. Det åsyftade resultatet skulle däremot kunna åvägbringas, om den förändringen i Kungl. Maj:ts förslag vidtoges, att dyrtidstilläggen till befattningshavare vid de nyreglerade verken utginge på endast 70 procent av de sammanlagda avlöningsförmånerna.

Kungörelsen om allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skulle i enlighet med de ovan föreslagna ändringarna få den lydelse, som framgår av den till motionen fogade bilagan.

Med stöd av vad som sålunda anförts hemställes, att riksdagen måtte besluta

att grundtalet för beräkning av dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst fastställas under tiden 1 april 1922—1 oktober 1922, sedan indextalet för levnadskostnadernas stegring minskats med 25

procent och under tiden 1 oktober 1922—1 april 1923, sedan detta indextal minskats med 40 procent; samt
 att dyrtidstillägg åt i § 4 av Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst omförmalde befattningshavare endast må utgå på 70 procent av de sammanlagda avlöningsförmånerna.

Stockholm i mars 1922.

Carl G. Schedin.

Karl Andersson.

Karl Olsson.

Bilaga.

Förslag

till

kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

§ 1.

(Lika lydande med Kungl. Maj:ts förslag).

§ 2.

Dyrtidstillägget — — — fastställles.

Grundtalet bestämmes sålunda att sedan med ledning av genom socialstyrelsens försorg verkställda beräkningar rörande den efter ingången av augusti månad 1914 inträdda ökningen i levnadskostnader, av Kungl. Maj:t fastställts det tal, som skall anses motsvara levnadskostnadsökningen, nämnda tal minskas den 1 april 1922 med tjugufem hundradelar och den 1 oktober 1922 med fyra tiondelar, varefter i förekommande fall det då erhållna talet jämnas, därest det med högst 2½ överstiger närmast lägre 5-tal, till sagda tal men eljest till närmast högre 5-tal.

§ 3.

(Lika lydande med Kungl. Maj:ts förslag).

§ 4.

Mom. 1. Till — — — därav,
att dyrtidstillägg utgår endast å 70 procent av de sammanlagda
avlöningsförmånerna, på vilka sådant tillägg må beräknas, dock högst
å ett belopp av 1,250 kronor för månad, samt

att — — — 20.

Vad — — — belopp.

Mom. 2. (Lika lydande med Kungl. Maj:ts förslag).

§§ 5—13.

(Lika lydande med Kungl. Maj:ts förslag).
